

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.13789519>

**Підготовка майбутніх учителів української мови до роботи в
інклюзивному середовищі**

Подлевська Неля Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, декан гуманітарно-педагогічного
факультету Хмельницького національного університету,
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська 11, Україна,
podlevskaja@ukr.net, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6210-265X>

Доценко Альона Олександрівна,

викладач Фахового коледжу «Універсум» Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка,
02660, м. Київ, проспект Леоніда Каденюка 16, Україна,
a.dotsenko@kubg.edu.ua, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5785-8604>

Стадніченко Ольга Олександрівна,

кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства
Запорізького національного університету,
69600, м. Запоріжжя, вул. Університетська 66, Україна,
stadnichenkoo-1@ukr.net, ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4524-2639>

Прийнято: 27.08.2024 | Опубліковано: 20.09.2024

***Анотація:** Мета статті* полягала у визначенні теоретичних та практичних засад підготовки педагогів до ефективної роботи з учнями з особливими освітніми потребами. Для досягнення поставленої мети було використано загальнонаукові **методи дослідження**, зокрема аналіз і синтез наукової літератури, порівняльний аналіз, а також узагальнення. У **результатах** дослідження зазначено, що ефективна підготовка вчителів до роботи з учнями з особливими освітніми потребами потребує комплексного підходу. Робота в умовах інклюзивної освіти значно розширює обов'язки вчителя та його завдання. Відповідно, майбутній учитель повинен мати глибокі знання з фахових дисциплін, методики викладання, а також уміло організовувати освітній процес для всіх учнів. Ефективними методами підготовки майбутніх учителів української мови до роботи в інклюзивному середовищі є кейс-метод та аналіз практичних ситуацій. Ці методи дозволяють здобувачам педагогічної освіти розвивати навички прийняття рішень при роботі з учнями з особливими освітніми потребами. У контексті інклюзивної освіти вчитель української мови повинен уміти адаптувати освітній процес, враховувати індивідуальні особливості учнів, зокрема їхні інтереси, рівень готовності та специфічні потреби, що є основними принципами диференційованого викладання. Підготовка майбутніх учителів до роботи в інклюзивному середовищі потребує опанування ними методик диференційованого навчання, яке дозволяє створювати умови для успішного навчання всіх учнів незалежно від їхніх особливостей. Адаптивні методики є ключовим інструментом у розвитку професійної компетентності майбутніх учителів в умовах інклюзивної освіти. Вони дають змогу налаштовувати освітній процес відповідно до індивідуальних потреб кожного учня, що забезпечує доступ до якісної освіти. У статті розглянуто основні напрями адаптації навчальних матеріалів з української мови для інклюзивного навчання та наведено приклад

такої адаптації. Майбутні вчителі повинні мати можливість проходити практику в інклюзивних класах, де вони зможуть застосовувати адаптивні методики на практиці. Окрім того, на високому рівні повинно бути забезпечене постійне професійне навчання, оскільки це дозволить учителям оновлювати свої знання, опановувати нові методи та інструменти, що є критично важливим для ефективного викладання української мови в сучасному освітньому середовищі. У висновках статті вказано, що для забезпечення ефективної роботи майбутніх учителів української мови в інклюзивному середовищі ключовими чинниками є інтеграція теоретичних знань із практичними навичками, створення умов для безперервного навчання та підтримки. Важливим є також регулярне оновлення навчальних планів і методичних рекомендацій відповідно до новітніх досліджень і практик у сфері інклюзивної освіти.

Ключові слова: педагогічні компетенції, мовна адаптація, диференційоване навчання, професійний розвиток.

Preparation of future teachers of the Ukrainian language to work in an inclusive environment

Nelia Podlevska,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of

Humanities and Pedagogy of the Khmelnytskyi National University,

29016, Khmelnytskyi, st. Instytutska 11, Ukraine,

podlevskaja@ukr.net

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6210-265X>

**ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ**

Alyona Dotsenko,

teacher of the Applied College "Universum" of the Borys Grinchenko Kyiv
Metropolitan University,

02660, Kyiv, Ave Leonida Kadeniuka 16, Ukraine,

a.dotsenko@kubg.edu.ua

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5785-8604>

Olha Stadnichenko,

Candidate of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of
Ukrainian Studies of the Zaporizhzhia National University,

69600, Zaporizhzhia, st. University 66, Ukraine,

stadnichenkoo-1@ukr.net

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4524-2639>

***Abstract:** The purpose of the article was to determine the theoretical and practical principles of training teachers for effective work with students with special educational needs. To achieve the goal, general scientific **methods of research** were used, including analysis and synthesis of scientific literature, comparative analysis, and generalization. **The results** of the study indicate that effective training of teachers to work with students with special educational needs requires a comprehensive approach. Working in the conditions of inclusive education significantly expands the teacher's responsibilities and tasks. To fulfill them, the future teacher must have in-depth knowledge of professional disciplines, teaching methods, and also be a master in educational and educational work with all students. Effective methods of training future teachers of the Ukrainian language to work in an inclusive environment are the case method and the analysis of practical*

*situations. These methods allow teacher education students to develop decision-making skills when working with students with special educational needs. In the context of inclusive education, the Ukrainian language teacher must be able to adapt the educational process, take into account the individual characteristics of students, in particular their interests, level of readiness and specific needs, which are the main principles of differentiated teaching. Preparing future teachers to work in an inclusive environment requires them to master the methods of differentiated learning, which allows creating conditions for the successful learning of all students, regardless of their characteristics. Adaptive methods are a key tool in the development of professional competence of future teachers in the conditions of inclusive education. They make it possible to adjust the educational process according to the individual needs of each student, which ensures access to quality education. The article considers the main directions of adaptation of educational materials from the Ukrainian language for inclusive education and gives an example of such adaptation. Future teachers should have the opportunity to practice in inclusive classrooms, where they can learn and apply adaptive methods in practice. In addition, constant professional training should be provided at a high level, as this will allow teachers to update their knowledge, master new methods and tools, which is critically important for effective teaching of the Ukrainian language in the modern educational environment. **The conclusions** of the article indicate that to ensure the effective work of future teachers of the Ukrainian language in an inclusive environment, the key factors are the integration of theoretical knowledge with practical skills, the creation of conditions for continuous training and support. It is also important to regularly update curricula and methodological recommendations in accordance with the latest research and practices in the field of inclusive education.*

***Keywords:** pedagogical competences, language adaptation, differentiated learning, professional development.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Організація навчання для учнів з особливими потребами (далі – ООП), розробка оптимального освітнього маршруту, створення індивідуальної програми розвитку, визначення необхідних корекційних послуг, співпраця з батьками та підготовка учнів до навчання в інклюзивному класі – це лише частина складних завдань, які постають перед педагогічними працівниками. З огляду на це, актуальність проблеми створення інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти постійно посилюється, і деякі аспекти цієї проблеми вимагають негайного розв'язання. Насамперед це стосується розвитку інклюзивної компетентності майбутніх учителів. Безперечно, необхідною умовою для забезпечення високих стандартів освіти та успішної інтеграції учнів з ООП в загальноосвітнє середовище є підготовка майбутніх учителів української мови до роботи в інклюзивному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційні та методичні аспекти впровадження інклюзивної освіти перебували у фокусі наукової уваги багатьох учених. Так, О. Позняк у своїй праці розглянув завдання інклюзивного освітнього середовища та особливості його запровадження в закладах загальної середньої освіти України [1]. О. Губарь, Ю. Демидова та Н. Савастру дослідили роль педагога в інклюзивному середовищі та з'ясували, що інклюзивна освіта є найбільш ефективним способом дати кожній людині можливість навчатися та розвивати свої навички [2]. С. Чупахіна і Т. Потапчук проаналізували сучасні підходи вчених до підготовки фахівців до педагогічної діяльності в умовах інклюзивного середовища [3]. Т. Sobchenko, O. Bashkir,

V. Panchenko, N. Smolianiuk, O. Osova, L. Peretiaha присвятили своє дослідження розробці методики підготовки майбутніх учителів до організації навчального процесу в інклюзивному освітньому середовищі та впровадження її в освітній процес педагогічного університету [4]. О. Семенов, Т. Дятленко та О. Калинич розглянули оновлені робочі програми мовно-методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури на засадах компетентнісного підходу. У своїй статті автори наголосили на важливості формування компетентностей і вмінь, які дозволять учителям ефективно працювати з учнями різного рівня підготовки, з різними освітніми потребами, що є ключовим аспектом роботи в інклюзивному середовищі [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових публікацій продемонстрував, що питання підготовки майбутніх учителів української мови до роботи в інклюзивному середовищі не було предметом окремого дослідження. Це підтверджує актуальність і практичну значущість обраної проблематики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – визначення теоретичних та практичних засад підготовки педагогів до ефективної роботи з учнями з ООП.

Відповідно до мети сформульовано такі завдання:

1. Проаналізувати компетенції майбутніх учителів української мови, необхідні для ефективної роботи в умовах інклюзивної освіти.
2. Дослідити освітні підходи до підготовки майбутніх учителів української мови для роботи в інклюзивному середовищі.
3. Визначити шляхи підвищення якості підготовки майбутніх учителів до роботи з учнями з ООП.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Розвиток сучасного суспільства

визначається якістю освітньої системи загалом і рівнем освіченості кожного громадянина зокрема. Важливими факторами, що впливають на освіченість, є реформи та модернізація процесу професійної підготовки майбутніх конкурентоспроможних фахівців. Ця тенденція особливо актуальна в підготовці майбутніх учителів української мови та літератури [6]. Підготовка вчителів української мови в умовах інклюзивної освіти потребує спеціальних компетенцій та знань, які допоможуть їм ефективно працювати з учнями з ООП.

Основною метою інклюзивного навчання є забезпечення прав дітей з особливими освітніми потребами на освіту в місці їхнього проживання, підтримка їх соціалізації та інтеграції в суспільство, а також активне залучення родини до освітнього і корекційно-розвивального процесу [1]. Робота в умовах інклюзивної освіти значно розширює обов'язки вчителя. Окрім основних функцій (дидактичної, виховної та розвивальної), додаються ще такі, як діагностична (оцінка можливостей і потреб дитини), корекційна (підбір та проведення заходів для корекції чи пом'якшення порушень психофізичного розвитку дитини, сприяння її адаптації та соціалізації), інклюзивна (адаптація та модифікація навчальних програм під можливості дітей з особливими потребами, навчання таких дітей відповідно до державних стандартів), рефлексивна (оцінка навчальних досягнень учнів, аналіз ефективності освітнього процесу та його коригування).

З огляду на це, майбутній учитель повинен мати глибокі знання з фахових дисциплін, методики викладання, а також уміло організовувати освітній процес для всіх учнів. Таким чином, майбутні педагоги мають отримати не лише загальну професійну, а й спеціалізовану підготовку з інклюзивної та корекційної педагогіки й психології [7].

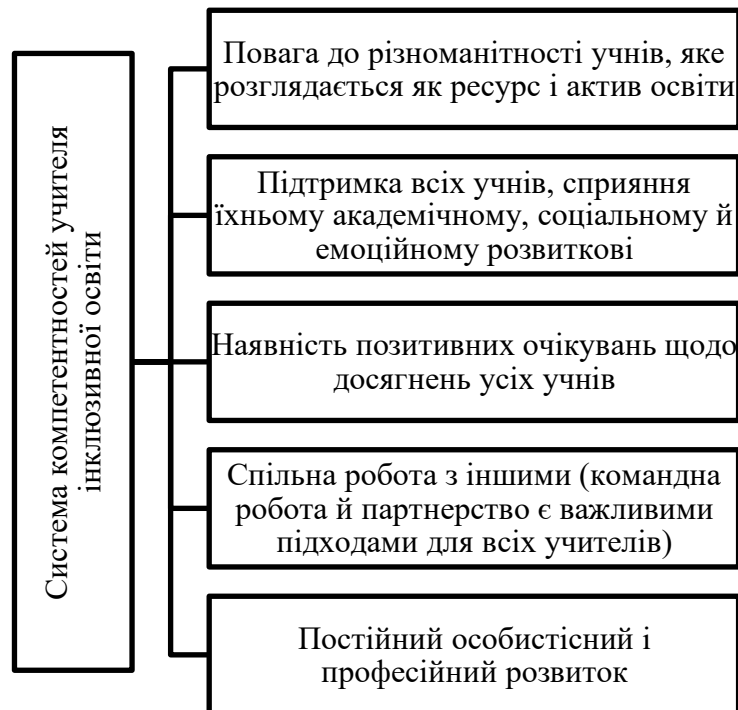

Основою профілю вчителя інклюзивної освіти є певна система компетентностей (рис. 1).

Рисунок 1

Система компетентностей учителя інклюзивної освіти

Джерело: власна розробка авторів

Впровадження дистанційного навчання в освітній процес, особливо в умовах останніх подій (пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення росії в Україну), стало серйозним викликом для педагогів. Це вимагає розвитку додаткових компетентностей, зокрема інформаційної, яка дозволяє вчителям ефективно працювати з різними формами інформації та використовувати різноманітні засоби комунікації [8]. Проте сучасні засоби комунікації, хоча й створюють нові форми взаємодії, зумовлюють і нові виклики. На думку дослідників, важливо критично ставитися до їх впливу, щоб забезпечувати позитивний внесок у розвиток інклюзивної освіти [9].

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

З метою покращення підготовки майбутніх учителів до впровадження інклюзивної освіти в умовах дистанційного навчання заклади педагогічної освіти мають включати до своїх освітніх програм спеціальні курси та модулі, присвячені інклюзивній освіті та дистанційному навчанню. Це дасть змогу майбутнім учителям отримати знання про основні принципи й методики роботи з учнями з ООП в умовах дистанційного навчання, а також ознайомитися з різними освітніми потребами й стратегіями підтримки таких учнів. Ефективними методами підготовки майбутніх учителів української мови до роботи в інклюзивному середовищі є кейс-метод та аналіз практичних ситуацій, що дають змогу здобувачам освіти розвивати навички прийняття рішень при роботі з учнями з ООП в умовах дистанційної освіти. Такі форми навчання повинні охоплювати теоретичні аспекти інклюзії, стратегії викладання, використання технологій та методів оцінювання.

Вивчення української мови охоплює не тільки засвоєння теоретичних знань і формування навичок, що є основою компетентності, але й сприяє особистісному розвитку учня. Це стосується набуття духовно-морального досвіду, що є важливим для формування громадянина та його інтеграції в суспільство [5]. У контексті інклюзивної освіти вчитель української мови повинен вміти адаптувати освітній процес, враховувати індивідуальні особливості учнів, зокрема їхні інтереси, рівень готовності та специфічні потреби, що є основними принципами диференційованого викладання. Таким чином, підготовка майбутніх учителів до роботи в інклюзивному середовищі потребує опанування ними методик диференційованого навчання, яке дозволяє створити умови для успішного навчання всіх учнів незалежно від їхніх особливостей.

Адаптивні методики є важливим інструментом для формування професійної компетентності майбутніх учителів в умовах інклюзивної освіти.

Вони дозволяють налаштувати освітній процес під індивідуальні потреби кожного учня, забезпечуючи доступ до якісної освіти. Використання адаптивних методик на уроках української мови є ключовим елементом створення інклюзивного освітнього середовища [10]. Майбутні вчителі повинні мати можливість проходити практику в інклюзивних класах, де вони зможуть вивчати та застосовувати адаптивні методики в реальних умовах. Постійне професійне навчання також має бути на високому рівні. Важливо забезпечити співпрацю з психологами, соціальними працівниками та іншими фахівцями, які можуть надавати підтримку учням з ООП.

Головною метою адаптації навчальних матеріалів з української мови є забезпечення можливості кожному учню з ООП реалізувати свій потенціал і розвивати здібності. Проте це може потребувати багато часу та ресурсів. Учителі повинні бути готові надавати додаткову підтримку, працювати індивідуально з учнями та сприяти розвитку їхніх можливостей. Такий підхід дозволить учням з ООП прогресувати на власному рівні відповідно до їхніх здібностей і створить умови для подальшого розвитку й успіху в навчанні та житті [11].

Напрями адаптації навчальних матеріалів з української мови для дітей з ООП передбачають:

- 1) спрощення завдань (завдання адаптуються відповідно до рівня складності мовних конструкцій та обсягу матеріалу);
- 2) використання гейміфікації (вправи, організовані у формі ігор, сприяють активному засвоєнню мови та розвитку комунікативних навичок);
- 3) використання візуальних засобів (зображення, малюнки, схеми, мнемотаблиці та інтелект-карти допомагають учням легше сприймати матеріал і завдання);

4) різноманіття форматів (завдання подані в різних формах, включаючи аудіо- і відеозаписи, інтерактивні онлайн вправи, а також письмові та усні завдання);

5) поступове ускладнення завдань (допомагає розвивати мовленнєві навички учнів) [12].

У таблиці 1 наведений приклад адаптації навчальної програми з української мови для інклюзивної освіти.

Таблиця 1

Адаптація навчальної програми з української мови

Зміст навчального матеріалу	Вимоги до навчальних досягнень	Адаптації
1) Прислівник: поняття про прислівник як частину мови (значення, питання, роль у реченні, зв'язок із дієсловами).	Учень/учениця: 1) розпізнає прислівники серед інших слів, знає їхні граматичні ознаки – незмінність, уміє пов'язувати їх із дієсловами в словосполученнях;	1) Використання підказок у схемах для визначення частини мови (назва частини мови – питання – кілька прикладів).
2) Незмінність як головна граматична ознака прислівників.		2) Використання прислівників, які учень уже знає, у завданнях (тексти, словосполучення, пояснення значень).
3) Прислівники з близьким і протилежним значенням.	2) уміє поширювати речення прислівниками;	Адаптація завдань із підручників відповідно до знань учня.
4) Поширення речень (текстів) за допомогою прислівників, вибір прислівників відповідно до мети висловлювання.	3) добирає до прислівників синоніми і антоніми; 4) використовує прислівники в текстах та реченнях разом з іншими членами речення;	3) Заміна усних пояснень на вибір відповідних

5) Використання прислівників у побудові текстів.	5) правильно вживає прислівники в текстах.	прислівників до слів із поданих варіантів.
--	--	--

Джерело: складено авторами за [13].

У процесі навчання дітей з ООП, зокрема з порушеннями мовлення, учителі часто стикаються з різними перешкодами. Для їх подолання педагогам, які працюють в умовах інклюзивного навчання, важливо застосовувати ефективні методи та технології. Це дозволяє враховувати відмінність між дітьми з нормотиповим розвитком і тими, хто має порушення мовлення, забезпечуючи кожному з них оптимальний та ефективний освітній процес. Музична терапія як один з інклюзивних методів корекційної роботи підкреслює важливість використання різноманітних підходів у процесі навчання для покращення соціалізації та комунікації дітей з ООП, зокрема з розладами аутистичного спектра (РАС) [14]. Це, своєю чергою, вимагає від учителів, які працюватимуть в інклюзивному середовищі, володіти знаннями про такі методи та вміти застосовувати їх для створення сприятливих умов для навчання та розвитку учнів з ООП.

Впровадження інклюзивної освіти стимулює використання новітніх технологій та методів для створення сприятливого психологічного клімату й організації навчального процесу в закладах освіти. Це зумовлює необхідність підготовки нового покоління вчителів, які, серед іншого, будуть готові застосовувати сторітелінг – соціально-культурну діяльність, коли людина ділиться історією з іншими, використовуючи іноді імпровізацію, театралізацію чи перебільшення. Незважаючи на те, що сторітелінг ще досліджується в науковому контексті, він уже активно застосовується на практиці. Зокрема, в підготовці майбутніх учителів української мови цей

метод активізує освітній процес, сприяє формуванню гуманістичних світоглядних позицій та інклюзивних компетентностей, а також спонукає вчителів до професійного вдосконалення, розвитку навичок опрацювання інформації та її візуалізації [15]. До того ж сторітелінг допомагає створити оптимальні умови для саморозвитку учнів з ООП та розвитку їхнього критичного мислення.

На сьогодні важливо, щоб освітні компоненти програм підготовки вчителів української мови в закладах вищої педагогічної освіти забезпечували підготовку педагогів для роботи в інклюзивному середовищі Нової української школи. Такі вчителі мають бути готовими до впровадження інновацій та нового змісту освіти в умовах інклюзивного навчання дітей з ООП. Підготовка вчителів української мови для роботи в інклюзивному середовищі передбачає практику в інклюзивних класах, запрошення лекторів, тренерів і консультантів, які навчають роботи з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами, а також активну участь батьків та інтерактивну взаємодію з дітьми з ООП [16].

Основними напрямками вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів української мови для роботи в інклюзивному освітньому середовищі є регулярне оновлення змісту обов'язкових освітніх компонентів, розширення переліку вибіркових дисциплін, посилення практичної складової підготовки, залучення майбутніх педагогів до неформальної освіти через онлайн-курси та участь у науково-дослідній діяльності [17, с. 123].

Різноманітність вибіркових дисциплін, що охоплюють різні аспекти професійної діяльності вчителя в умовах інклюзії, дозволить сформувати в здобувачів вищої освіти необхідні компетентності, що, відповідно, підвищить ефективність їхньої професійної діяльності.

Висновки. Інклюзивна освіта висуває перед учителями безліч складних завдань і вимагає подолання нових викликів як на теоретичному, так і практичному рівнях. З огляду на це, майбутні вчителі української мови повинні не лише володіти ґрунтовними знаннями про інклюзивну освіту загалом, але й розуміти особливості роботи з різними категоріями учнів, які мають особливі освітні потреби. Підготовка майбутніх учителів української мови для роботи в інклюзивному середовищі повинна передбачати інтеграцію інклюзивних практик у навчальні плани, використання диференційованих методів навчання та забезпечення практичного досвіду через стажування. Для підвищення якості підготовки майбутніх учителів української мови до роботи з дітьми з особливими потребами необхідним є також збільшення кількості вибіркового дисциплін, що спеціалізуються на інклюзивному навчанні.

Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо вивчення потенціалу інноваційних технологій, наприклад спеціалізованого програмного забезпечення, у підвищенні ефективності підготовки майбутніх учителів до роботи в інклюзивному середовищі.

Список використаних джерел

1. Позняк О. С. Модель впровадження інклюзивного освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2022. № 109. С. 256–271. DOI: 10.35433/pedagogy.2(109).2022.25-271 (дата звернення: 13.07.2024).
2. Губарь О. Г., Демидова Ю. О., Савастру Н. І. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти: компетентності та підходи. *Академічні візії*. 2023. № 26. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/748> (дата звернення: 09.07.2024).

3. Чупахіна С. В., Потапчук Т. В., Лякішева А. В. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до педагогічної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Академічні студії*. 2022. № 1. С. 159–167. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.23> (дата звернення: 03.07.2024).
4. Sobchenko T., Bashkir O., Panchenko V., Smolianiuk N., Osova O., Peretiaha L. Training Future Teachers to Organize the Educational Process in the Conditions of Inclusive Education. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. № 13(1). P. 114–132. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/363> (дата звернення: 11.07.2024).
5. Семенов О. М., Дятленко Т. І., Калинич О. В. Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до навчання учнів НУШ. *Слобожанський науковий вісник*. 2023. № 4. С. 90–97. URL: <https://doi.org/10.32782/philspru/2023.4.18> (дата звернення: 06.07.2024).
6. Лібак Н. А. Виокремлення етапів розвитку професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2023. № 2(53). С. 83–88. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.83-88> (дата звернення: 08.07.2024).
7. Давидюк М. Практичні аспекти підготовки майбутнього педагога до роботи в інклюзивних класах. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2023. № 67. С. 112–120. DOI: 10.31652/2412-1142-2023-67-112-120 (дата звернення: 06.07.2024).
8. Потапюк Л., Ковальчук В. Особливості формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів як складової професійної компетентності. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. № 2 (106).

С. 127–136. URL: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-106-2-127-136> (дата звернення: 13.07.2024).

9. Ardelian O., Kryva L., Vlasenko O., Boiko O., Benkovska N. Cultural exchange and cross-border dynamics in Europe: Exploring language, heritage, and shared ideals. *Multidisciplinary Science Journal*. 2024. №6. DOI: 10.31893/multiscience.2024ss0708

10. Ярема О. П. Розвиток професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови в умовах реалізації інклюзивної освіти. *Formation of Competencies of Gifted Individuals in the System of Extracurricular and Higher Education*. 2023. № 2. С. 359–366. DOI: 10.18372/2786-823.1.18155 (дата звернення: 09.07.2024).

11. Павлюк Р. О., Даценко І. Особливості адаптування навчальних завдань з української мови для учнів середнього шкільного віку з порушенням мовлення. *Освітологічний дискурс*. 2023. № 4 (43). URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.414> (дата звернення: 10.07.2024).

12. Механцева В. М., Сокурєнко В. В. Особливості адаптації навчальних матеріалів з української мови для учнів середнього шкільного віку з порушенням мовлення. *The XVIII International Scientific and Practical Conference «Actual scientific ideas of the development of the latest technologies»* (May 06–08, 2024, Lisbon). Lisbon, Portugal. 2024. С. 203–209. URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2024/04/ACTUAL-SCIENTIFIC-IDEAS-OF-THE-DEVELOPMENT-OF-THE-LATEST-TECHNOLOGIES.pdf#page=204> (дата звернення: 06.07.2024).

13. Навчання дітей з ООП: адаптація та модифікація навчальних програм. *Нова українська школа*. URL: <https://nus.org.ua/articles/navchannya-ditej-z-oor-adaptatsiya-ta-modyfikatsiya-navchalnyh-program/> (дата звернення: 11.07.2024).

14. Призванська Р. А. Психологічні засади музикотерапевтичної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектру : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.08. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/1478283> (дата звернення: 13.07.2024).

15. Калюжка Н., Самойленко Н. Сторітеллінг як один із методів підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивного класу. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. № 1(26). С. 92–98. DOI: 10.32626/2309-9763.2019–26–1.92-98 (дата звернення: 13.07.2024).

16. Безлюдна Н. В., Дудник Н. В. Особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи до впровадження інклюзивної освіти в умовах дистанційного навчання. *Академічні візії*. 2023. № 20. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/448> (дата звернення: 04.07.2024).

17. Стеченко Т. О., Тютюнник О. М. Підготовка майбутніх вчителів-філологів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі: практичні аспекти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. № 23(179). С. 120–124. DOI: 10.58407/visnik.232320 (дата звернення: 10.07.2024).